

Posudek oponenta bakalářské práce

Alice Koliňová. *Mezidruhové interakce záchranné stanice: případ z Plzeňska*. Praha: FHS UK, vedoucí práce: Mgr. Bohuslav Kuřík, Ph. D., 76 stran včetně příloh.

Bakalářská práce Alice Koliňové se zabývá interakcí člověka se zvířaty, v konkrétním kontextu péče o poraněná volně žijící zvířata v oblasti Plzeňska. Z hlediska metod je práce založena na triangulovaném kvalitativním datovém korpusu: na pozorování v terénu s ochránci, polostrukturovaných rozhovorech s lidmi ze stanice a sekundárních datech dostupných online i v tištěné podobě. Etnografický přístup zahrnující i více-než-lidské aktérstvo je hlavním východiskem práce: Alice považuje i zvířecí aktéry za subjekty, spolutvůrce sociální. Skrze takto vystavěnou architekturu výzkumu se autorka snaží zodpovědět následující hlavní výzkumnou otázku a dvě otázky doplňující:

- A) *Jaké mezidruhové interakce můžeme v prostředí záchranné stanice živočichů pozorovat?*
- B) *Jak lidští aktéři záchranných stanic živočichů vnímají přírodu a zvířata a jejich ochranu?*
- C) *Jakých forem agency – sociálních rolí – nabývají zvířata v záchranné stanici živočichů?*

Z formálního hlediska se jedná o práci standardní. Text je čtivý, struktura práce je logická a srozumitelná, jednotlivé pasáže spolu komunikují (autorka na propojenost navíc sama upozorňuje v závorkách). Citování zdrojů i elektronických materiálů je činěno v souladu se zvoleným citačním územ.

Metodologické pasáže textu jsou rovněž adekvátní. Alice otevřeně popisuje důvody využití konkrétních strategií a metod, i některá etická dilemata, se kterými se musela během výzkumu v ne zcela jednoduše přístupném terénu vypořádat. Za povšimnutí stojí, že kromě pozorování se Alici podařilo realizovat pouze dva polostrukturované rozhovory. Tuto nedostatečnost ovšem sama reflektuje a snaží se ji nahradit daty z pozorování a dalších zdrojů.

Z teoretického hlediska se Alici skrze přístupy a myšlenky spojené s více-než-lidskými perspektivami a mezidruhovou etnografií poměrně daří vystavět assembláž stvořenou z interpretace konceptů a myšlenek Donny Haraway, Tima Ingolda, Anny L. Tsing a dalších, jež se zabývají biologickou diverzitou, spolupůsobením lidských a více-než-lidských aktérů, invazivitou, domestikací, původností atd. Oceňuji rovněž pojednání o typologii přístupů role člověka ve vztahu k přírodě (a její ochraně). Autorka zmiňuje, že mezidruhový přístup snažící se problematizovat dichotomii mezi přírodou a kulturou navíc není pojímán jen jako teoretický rámec, ale i jako metodický způsob uvažování nad terénem i modus operandi samotné terénní praxe. Tento vliv na autorčinu praxi, ale není prakticky nijak propsaný do empirických pasáží. Chvillemi jsem měl rovněž pocit, že konceptů je až moc a chybí jim potřebná hloubka. Třeba pasáže o domestikaci až příliš zvýznamňují binární opozici divoký/domestikovaný a trochu tak zapadá tak, že se jedná o lidskou klasifikaci často složitých situačních vztahů (Ingold 1980, Oehler 2020).

I přes omezený korpus dat Alice vykládá a reprezentuje představená data uvěřitelně i průkazně a daří se jí obstojně odpovědět především na dvě stanovené podotázky. O poznání

složitěji se však autorce odpovídá na hlavní výzkumnou otázku – interakce mezi lidskými a nelidskými aktéry jsou vyjma několika málo zajímavých příkladů (přítomnost při neúspěšném odchytu labutě s vlasem kolkem krku) uváděny spíše v rovině reflexí – tedy, Alice je rekonstruuje především z výpovědí zpovídaného aktéra a aktérky a reprezentací práce stanice v online světě. Čekal bych, že vzhledem k induktivní povaze výzkumu bude tato limita trochu více rozvedena už přímo v empirických pasážích. Do pozadí tak ustupuje přímá agency více-než-lidských aktérů a dozvídáme se spíše jaké reprezentace zvířat a jejich rolí či vlastností lidští aktéři vytvářejí. Efekt mezidruhovosti je tak oslaben, neboť zvířata jsou ve většině případů zmocňována lidmi. Jedná se o přímý důsledek toho, že se Alici nepodařilo být na stáži ve stanici déle a opakovaně. Tak by se snad dostřednost lidských aktérů podařilo alespoň trochu rozmělnit.

I přes tento poměrně zásadní nesoulad mezi otázkami a metodickým aranžmá jsou v empirické části zajímavé pasáže postihující, jak lidští aktéři dotvářejí a vnímají sociální role zvířat a svoji osobní roli i jak ustavují situační ne/odlišnost člověka od pečovaných zvířat. Plasticky se tak ukazuje, že nehledě na (v teoretické pasáži vymezené) přístupy k roli člověka ve vztahu k přírodě, jsou tato pojetí v praxi značně namixovaná a způsobují lidským aktérům mnohdy potíže: vyžadují kompromisy a přinášejí dilemata spojená s etikou péče (viz např. odmítnutí pomoci čapím mláďatům vyhozeným z hnízda jejich matkou, lákání labutí na pečivo nebo různé snahy o vyhnutí se antropomorfizaci). Během obhajoby bych proto s Alicí rád dále diskutoval o tom, do jaké míry se vnímání „řádu“ přírody projevovalo v aktérských konceptualizacích „ne/přirozeného“ lidského chování/jednání (tedy například toho, co by si lidé mezi sebou ne/měli dělat). Tuto diskusi lze propojit třeba i se snahou vyhnout se emocím a vytvářením hranic soucitu ve vztahu k více-než lidským pacientům. Jinými slovy mne v obecné rovině zajímá, jestli lze považovat soucit a emoce za dominantně lidské vlastnosti a proč? Další dílčí otázkou k diskusi může být, jak Alice vnímá kontrast mezi tím, jak aktérka Červenková reifikuje aktivní spolupráci (nebo spíše nebránění) labutích rodičů při pomoci nedospělé labuti (str. 56) a jedním z mála skutečně pozorovaných příkladů z terénních poznámek, kdy se labuť odchytit nepodařilo (s. 46).

Dílčí nedostatky nemění nic na tom, že Alice odvedla slušnou práci. Srozumitelně představila data z výzkumu, který sama realizovala v nelehkém, dynamickém a „plachém“ terénu a vytvořená data zasadila do adekvátního teoretického rámce.

Práci Alice Kolihoové proto navrhuji k obhajobě s hodnocením velmi dobře.

V Praze 27. 8. 2024

Michal Lehečka

.....